

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
„Димитър А. Ценов” - Свищов
Факултет "Финанси"
Катедра „Финанси и кредит”

НАТАЛИЯ ПЛАМЕНОВА АЛЕКСИЕВА

ДЪРЖАВНО РЕГУЛИРАНЕ
И ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА:
ПРИЧИННО-СЛЕДСТВЕНИ ВРЪЗКИ

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за придобиване на образователната и
научна степен „Доктор” по докторска програма „Финанси,
парично обръщение, кредит и застраховка” (Финанси)

Научен ръководител:
проф. д-р Румяна Лилова

Свищов
2017

Дисертационният труд е в обем 236 стандартни страници, 218 от които основен текст. В структурно отношение включва въведение, три глави, заключение, библиографска справка – 121 източника (74 български, 39 чуждестранни литературни източника, 8 интернет позовавания) и 19 приложение. В подкрепа на изложението са включени 4 таблици, 18 фигури.

Защитата ще се проведе на ... 15.12.2017 г. от 10.30 ч. в зала Заседателна зала Ректорат на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов на открито заседание на Научното жури.

Материалите по защитата са на разположение в Отдел „Докторантура и академично развитие на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на темата
2. Обект и предмет на изследването
3. Изследователска теза
4. Цел и задачи на дисертационния труд
5. Методология на изследването
6. Обхват на изследването
7. Структура на изследването

II. Основно съдържание на дисертационния труд

Въведение

Глава първа

РАЗВИТИЕ НА ВЪЗГЛЕДИТЕ ЗА ФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА

Втора глава

**ДИНАМИКА НА ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ФИСКАЛНАТА
ПОЛИТИКА НА НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПЕЙСКО НИВО**

Глава трета

**ДАНЪЧНИТЕ ПЛАЩАНИЯ КАТО МЕХАНИЗЪМ ЗА
ДЪРЖАВНОТО РЕГУЛИРАНЕ**

Заклучение

III. Насоки за бъдещи изследвания по темата на дисертацията

IV. Справка за научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд

V. Списък с публикациите на докторанта

VI. Декларация за оригиналност и достоверност

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на изследването

Фискалната политика е механизъм на държавата за постигане на социално-икономически цели и стимулиране на икономиката към повишаване на производствения ѝ потенциал. Рационалното използване на инструментариума на фискалната политика е предпоставка за постигане на краткосрочна макроикономическа стабилизация и устойчив икономически растеж.

Тенденциите, приоритетите и проблемите на фискалната политика корелират пряко както с националните и наднационалните правила в анализираната област, така и с бюджетната дисциплина. При това процикличният характер на намалението на бюджетния дефицит води до негативни ефекти за реалната икономика. Това от една страна, от друга – взаимната връзка и обусловеност между държавното регулиране и икономическата активност са пряко свързани със стабилизационната функция и икономическия растеж. В контекста на съвременната икономическа реалност изследванията за влиянието на фискалната политика на държавите-членки на ЕС са от съществено значение за икономическото развитие, с подчертана актуалност и научна и приложна насоченост. В подкрепа на това твърдение е фактът, че след кризата на фискалната устойчивост, и провеждането в съвременен етап на фискална адаптация, пред Европейския съюз стои предизвикателството за разгръщане на пълния потенциал на държавните разходи, данъците и данъчната политика на държавите-членки. Бъдещото въздействие на инструментите на фискалната политика и развитието на данъчните отношения на територията на ЕС се базират на изводите от вече приложени политики, като основната

цел е усъвършенстване, оптимизация и актуализация според текущите условия.

Изследването на очертаните зависимости, отчитайки обстоятелството, че през последните няколко години и консолидираният държавен бюджет и държавният бюджет на Република България приключват с дефицит¹, и вече осем години страните-членки на ЕС не могат да достигнат до нивата на растеж на националния си БВП, отчетени преди кризата през 2008 г., определят актуалността на разработката и нейната значимост в теоретико-методологически аспект.

2. Обект и предмет на изследването

Като **обект** на дисертационния труд се дефинира връзката между фискалната политика и държавното регулиране, а като **предмет** на разработката са изведени възможностите на държавното регулиране, чрез фискалната политика, за стимулиране на икономическата активност.

3. Изследователска теза

На основата на дефинираните обект и предмет на научното изследване се извежда следната **изследователската теза**: държавното регулиране, осъществявано чрез елементите на фискалната политика, е важен инструмент за управление и стимулиране на потребителското търсене и корелира пряко със склонността на икономическите агенти към инвестиране, гарантирайки макроикономическа стабилизация и устойчив икономически растеж.

¹През 2016 г., за първи път от 2008 г., консолидираният държавен бюджет приключва с положително бюджетно салдо.

4. Цел и задачи на дисертационния труд

Основната цел на дисертационния труд е да се изследват, структурират и оценят (както теоретично така и емпирично, както на европейско, така и на национално ниво) възможностите на държавното регулиране, чрез инструментариума на фискалната политика. Във връзка с това в разработката се изследват динамиката и тенденциите на данъчните приходи в България и ЕС и се разкриват причинно-следствените връзки между икономическите явления и процеси, в това число между инвестиционната активност, корпоративния подоходен данък и личния подоходен данък и между потреблението, данъка върху доходите на физическите лица и данъка върху добавената стойност.

За реализиране на поставената цел са формулирани следните **основни задачи**:

1. Да се прецизира понятието „фискална политика“ посредством анализ на авторови определения във финансовата теория;
2. Да се направи анализ и изследване на основните теоретични концепции за ефектите на фискалната политика;
3. Да се изясни концептуалната връзка между държавното регулиране и фискалната политика в съвременния икономически живот;
4. Да се изследва спецификата и да се открият съвременните тенденции в динамиката на данъчните приходи в държавите-членки на ЕС и България;
5. Да се идентифицират основните фактори, които оказват влияние върху първостепенните агрегати на икономическия растеж;
6. Да се докаже или отхвърли взаимовръзката „данъчно облагане – инвестиции“ и „данъчно облагане – потребление“ и да се открият евентуалните причини и предпоставки за доказаната зависимост.

5. Методология на изследването

Методологията на изследването, представена в дисертационния труд, се базира на научно-изследователски подходи и методи, като динамичен, факторен и структурен анализ, системния подход, историческия подход, сравнителния метод, методите на анализа и синтеза, индуктивния и дедуктивния метод и методите на наблюдението. Приложени са математико-статистически методи за обработка на данни и анализ на резултатите, както и графичен метод за илюстриране на информация. В информационен аспект изследването е обезпечено с библиография от български и чуждестранни автори, публично достъпни източници на данни.

6. Обхват на изследването

Изследователските търсения в дисертационния труд в тяхната теоретична част са насочени към анализ на различните концептуални идеи за фискалната политика, като на базата на сравнителен синтез са очертани специфичните особености на множество различни теоретични постановки. След обстоятелствен коментар са обособени стимулите на фискалната политика в две направление: дългосрочни и краткосрочни. В допълнение, авторът изяснява същността на държавното регулиране и методите му. Емпиричната част се фокусира върху съвременните тенденции в динамиката на данъчните приходи в страните-членки на ЕС и Република България и емпирично изследване на връзката между държавното регулиране и икономическата активност чрез приложение на иконометричен модел за анализ на зависимости.

7. Структура на изследването

Дисертационният труд е с общ обем от 236 стандартни страници, 218 от които основен текст, структуриран в три глави по следния начин:

Въведение

Глава първа

1. Развитие на възгледите за фискалната политика.

- 1.1. Теоретични основи на фискалната политика.
- 1.2. Концепции за фискалната политика.
- 1.3. Краткосрочни и дългосрочни инструменти на фискалната политика.
 - 1.3.1. Концептуални основи на видовете фискална политика.
 - 1.3.2. Краткосрочни инструменти на фискалната политика.
 - 1.3.3. Дългосрочни инструменти на фискалната политика.
 - 1.3.3.1. Държавните разходи като елемент на дългосрочните инструменти на фискалната политика.
 - 1.3.3.2. Данъците като елемент на дългосрочните инструменти на фискалната политика.
- 1.4. Фискална политика и държавно регулиране. Методи за държавно регулиране.

Глава втора

2. Динамика на елементите на фискалната политика на национално и европейско ниво.

- 1.1. Данъчната основа като предпоставка за класификация на данъците.
- 1.2. Съвременни тенденции в динамика на данъчните приходи на страните-членки на Европейския съюз.
- 1.3. Рамка на данъчната структура и развитие на данъчната тежест на държавите-членки на Европейския съюз.
 - 1.3.1. Особености и динамика на корпоративния подоходен данък в страните-членки на ЕС.
 - 1.3.2. Данъкът върху добавена стойност в структурата на косвените данъци в страните-членки на ЕС.
- 1.4. Динамика на данъчните приходи в Република България.

- 1.4.1. Корпоративен подоходен данък – динамика и тенденции.
- 1.4.2. Личен подоходен данък – динамика и тенденции.
- 1.4.3. Данък върху добавената стойност – динамика и тенденции.

Глава трета

3. Данъчните плащания като механизъм за държавното регулиране.

- 3.1. Инвестиции и данъчни плащания – зависимости и обосновка.
- 3.2. Методология на изследването.
- 3.3. Изследване факторното влияние на данъчните плащания върху инвестициите.
- 3.4. Разполагаем доход, данъчни плащания, потребление – зависимости и обосновка.
- 3.5. Изследване на факторното влияние на данъчните плащания върху потреблението.
- 3.6. Изследване на факторното влияние на държавното регулиране в България.
 - 3.6.1. Изследване на факторното влияние на фискалния инструментариум на България върху инвестиционната активност.
 - 3.6.2. Изследване на факторното влияние на фискалния инструментариум на България върху крайното потребление.

Заключение

Използвана литература

II. Синтезирано изложение на дисертационния труд

Въведение

Във въведението на дисертационния труд е изведена актуалността на разработката, формулирани са предметът и обектът на изследването,

поставени са конкретните задачи, с изпълнението на които се постига и се защитава поставената от автора изследователска теза.

Глава първа

Развитие на възгледите за фискалната политика.

В първата глава акцентът се поставя върху теоретичните основи на фискалната политика и държавното регулиране, като основни „съставки“ на икономическата политика. Авторът анализира различните концептуални идеи за фискалната политика, като на базата на сравнителен синтез, очертава специфичните особености на многобройните теоретичните постановки. След обстоятелствен коментар са обособени стимулите на фискалната политика в две направление: дългосрочни и краткосрочни. В допълнение авторът изяснява теоретичните основи на държавното регулиране и методите му, като е направен опит да се интерпретира взаимовръзката между анализиранията явления – фискална политика и държавно регулиране.

В контекста на съвременната икономическа реалност въпросът за прилагане на основните регулаторни и законови мерки за управление на икономиката и приложението им, така че да бъде създадена предпоставка за стимулиране на инвестиционната и потребителската активност, е ключова предпоставка за нестихващия интерес към проблематиката на фискалната политика. В тази насока е направен преглед на икономическата литература и е прецизирана дефиницията на понятието фискална политика.

Нещо повече, в контекста на научното изследване е извършен разбор на авторови дефиниции на понятието „фискална политика“ като са очертани положителните и отрицателните страни на отделните определения. Установено е, че богатите исторически корени на фискалната политика и развитието на икономическата мисъл пораждат разнопосочни твърдения по

повод действието и целта на изследваното явление. Прецизирането на дефиницията е придружено със съпоставка между „фискалната политика“ и „бюджетната политика“, като се акцентира върху твърдението, че анализираното понятие, е политика провеждана от правителството чрез разработване на държавния бюджет, но не съответства напълно с бюджетната политика. Позовавайки се на научните достижения в областта на публичните финанси авторът стига до заключението, че намирането на изчерпателна и универсална дефиниция на понятието „фискална политика“ е трудно постижима задача, предвид наличието на разнообразно конкретизирани определения. Въпреки това обаче, кодифицирането на детайлна дефиниция за понятието се основава на анализа на вижданията, разсъжденията и изводите на редица автори, чиито творчески мисли са ангажирани с фискалната политика. В заключение авторът предлага следната дефиниция: **фискалната политика е механизъм на държавната икономика, чрез който правителството осъществява контрол върху съвкупното търсене и съвкупното предлагане с цел регулиране и предотвратяване на макроикономическите колебания и стимулиране на националното стопанство към икономически растеж. Фискални инструменти са данъците и държавните разходи. Фискалната политика е основана на изграждането на държавния бюджет.**

Подчертани са основните положителни моменти в авторовото определение, които могат да бъдат обособени както следва:

Първо. В унисон с концептуалните идеи на авторите, представената дефиниция определя фискалната политика като механизъм на държавната икономическа политика. Следователно, дефиницията подкрепя и потвърждава становищата на редица автори, че фискалната политика е държавна икономическа политика.

Второ. Положителен акцент в определението е обстоятелството, че са очертани както стабилизационният ефект на фискалната политика и действието ѝ в краткосрочен и средносрочен период, така и дългосрочното влияние на държавната икономическа политика за повишаване на производствения потенциал.

Трето. Дефиницията ясно и категорично очертава основните фискални инструменти – правителствени разходи и данъци.

Четвърто. Взема се предвид провеждането от правителството, чрез разработването на държавния бюджет, на определена политика, но фискалната и бюджетната политика не се тълкуват като синоними.

Следователно предложената авторова дефиниция на понятието „фискална политика“ и нейното популяризиране сред научните разработки в областта на публичните финанси, служат както за развитие на съвременната икономическа мисъл, така и за обогатяване на общото схващане за понятието.

В научното изследване специално внимание се отделя на идентифициране на концепциите за фискалната политика. В тази насока мотивирано са анализирани предимствата и недостатъците на основните концепции, формирани се в икономическата литература. Концепциите на авторите по отношение на фискалната политика могат да бъдат систематизирани в три направления: Кейнсианство; Неокласицизъм; Ново кейнсианство;

- Класическата кейнсианска теория определя фискалната политика като средство за регулиране на макроикономическите колебания в краткосрочен период.
- „Новите класици“ се позовават на динамични модели с гъвкавост на цените и заплатите. В основата на техните разбирания стоят

очакванията на икономическите агенти - рационалните очаквания за промяна в данъците и държавните разходи, а като следствие от това - и на разполагаемия им доход.

- „Новите кейнсианци“ подържат ясно позицията, че фискалната стабилизационна политика е ефективна. При оценяване на ефективността на фискалните стабилизационни мерки те въвеждат динамични модели на равновесие.

На база направения критичен анализ авторът на разработката се придържа към твърденията на кейнсианската теория и последователите ѝ. Фискалната политика е макроикономическа политика, тя е механизъм на държавата с такива инструменти, като държавните разходи и данъците, които имат способността да отговорят както на дестабилизацията, така и на дългосрочната стратегия за растеж.

Нещо повече, в контекста на научното изследване е направен аналитичен преглед на ефектите от прилагане на фискалната политика, на база на който са формулирани краткосрочни и дългосрочни инструменти. Очевидно е че, концептуалните идеи за дългосрочната фискална политика поставят акцента върху съвкупното предлагане, а краткосрочното стабилизиране – върху съвкупното търсене. Краткосрочните стимули на държавната политика са свързани с постигане на стабилна икономическа обстановка, докато дългосрочното влияние на държавната политика корелира пряко с увеличение на икономическия ръст. Стабилизационните фискални импулси няма да имат същото ефективно действие, ако бъдат приложени за регулиране на съвкупното предлагане. Фискалните мерки за реакция върху стимулите за трудова заетост, спестяванията и инвестициите имат нужда от дългосрочен период, за да влияят върху повишаването на производствения потенциал. Държавните разходи, като фискална мярка за развитие на човешкия капитал и увеличаване на икономическото благосъстояние,

проявяват ефектите си в дългосрочен период. Това е причината предлагането да реагира по-бавно на фискалните импулси.

Паралелно с така дефинираното действие на стабилизационната фискалната политика може да се обобщи, че тя е насочена към промяна в разполагаемия доход на икономическите агенти – фирмите (юридическите лица) и домакинствата (физическите лица), което е резултат от бързи и краткосрочни промени в бюджетния баланс. Тези импулси обаче са свързани със сложни взаимовръзки между растеж, дълг, данъци, държавни разходи в краткосрочен и дългосрочен период. Ефектът от промените в данъците, държавните разходи и държавната задлъжнялост има различни канали на действие и влияе с различна сила върху икономическата конюнктура. Основен въпрос пред икономическата политика е да се установи правилната комбинация от фискални импулси, която има силата да предотврати негативното влияние на кризата върху икономическата активност, възможността да противодейства на икономическия спад, и успоредно с това - да бъде избегната прекомерна публична задлъжнялост.

Краткосрочните стимули на фискалната политика са насочени към регулиране на икономическите цикли, стимулиране на стопанската активност, създаване на благоприятна среда, но от съществена важност е прилагането на комплексен подход от механизми, които влияят не само върху текущата икономическа обстановка, но и създават условия за развитие на икономическия потенциал.

В хода на научното изследване авторът поставя фокус върху държавното регулиране и методите на държавно регулиране. Нещо повече, в този контекст разработката съдържа интерпретация на дефиницията на анализираното явление и кратък преглед на обектите и функциите му. Теоретична постановка на основните методи и функции на държавно управление мотивира автора да се придържа към мнението, че фискалната

политика е част от държавното регулиране. Може да забележим присъствието ѝ във функциите и методите на управление. Тя включва в себе си множество операции по събиране, ограничение, увеличение и пренасочване на средства с цел мотивация на стопанската активност на пазарните субекти. Всичко това дава основание да се обобщи, че регулиране и фискална политика се преплитат както в стабилизационната функция така и в икономическите методи на управление.

Глава втора

Динамика на елементите на фискалната политика на национално и европейско ниво.

Втората глава фокусира върху съвременните тенденции в динамиката на данъчните приходи в страните-членки на ЕС. Важно значение в анализираният направление имат трите възможни основи на облагане – доход, потребление или имущество. Предвид зачестили през последното десетилетие икономически и финансови кризи и свързаните с тях рецесии се прави анализ на данъчните приходи и данъчните ставки на държавите от ЕС, като се детерминира спецификата на данъчните системи и се очертават техните контури и особености. Предмет на анализа във втора глава е и ролята на националната фискална политика, чиито приоритети се фокусират върху прилагане на данъчна политика, насочена към развитие и растеж.

Нещо повече, за да се изследва спецификата и да се открият съвременните тенденции в динамиката на приходите от данъци в държавните бюджети на страните-членки на ЕС е извършено детайлно проучване на данъчните приходи в процент (%) от БВП за периода от 2006 г. до 2015 г. Динамиката на показателя е представена в четири фигури, илюстриращи данните както следва:

- Динамика на данъчните приходи и съпоставянето ѝ с тенденциите на реализираното през годините бюджетно салдо в % от БВП;
- Данъчните приходи в % от БВП в държавите-членки на ЕС, средно за периода 2006 – 2015 г.
- Динамика на преките и косвените данъчни приходи в % от БВП в ЕС-28 за периода от 2006 г. до 2015 г.
- Относителен дял на преките и косвените данъци в общата величина на данъчните приходи на страните в ЕС-28.

Позовавайки се на данните от съпоставката на бюджетното салдо с развитието на данъчните приходи, авторът аргументирано отбелязва, че всяко едно увеличение на положителното бюджетно салдо способства за нарастването на данъчните приходи и обратното – всяко едно нарастване на данъчните приходи, при равни други условия (неизменни разходи например), способства за увеличение на положителното бюджетно салдо. В същото време обаче увеличаването на данъчните приходи, при равни други условия, съдейства за намаляване на отрицателното бюджетно салдо, а намалението на анализирания приходи води до нарастване на отрицателното салдо.

В допълнение, авторът анализира данъчните приходи в % от БВП в държавите-членки на ЕС, средно за периода 2006 – 2015 г. На базата на обстоятелствен анализ е установено, че в държавите от ЕС се наблюдават значителни различия в структурата на данъчните приходи. Например в Дания съотношението доход от данъци/БВП е около 50%, докато в Литва същото съотношение е около 16%. Освен това, държавите с най-нисък дял на съотношението данъчните приходи/БВП се обединяват и от друг фактор – годината на присъединяване в ЕС – 2004 година. През 2004 година към ЕС се присъединяват значителен брой държави. Европейският съюз се разширява шест пъти, но през 2004 година приема десет на брой държави.

По-късно през 2007 година се присъединяват България и Румъния, а през 2013 – Хърватия. Средното равнище на данъчните приходи в процент от БВП за ЕС-28 е 26,01%, което дава основание да се постави акцент върху факта, че всички държави, приети включително през 2004 и след нея се намират под това средно ниво. *Изключение прави Малта с 26,55% данъчни приходи като процент от БВП.* Следователно присъединяването на новите страни-членки от средна и източна Европа драстично променя тенденцията за най-ниска данъчна тежест, като разликата от най-ниските и най-високите стойности е от 29,55%. Освен това, държавите с най-високи стойности на данъчните приходи в процент от БВП през анализирания период се отличават с особеността, че приходите от преки данъци са над 50% от общите данъчни постъпления, т.е. данъчните им приходи са акумулирани основно от доходно облагане.

В тази насока авторът стига до заключението, че с оглед усъвършенстване качествата на изследването е необходимо прецизиране на данните и извършването на анализ на приходите от пряко и косвено облагане за ЕС-28. В рамките на анализа се доказва, че колебанието в динамиката на съотношението данъчните приходи/БВП през анализирания период е резултат от структурни и циклични промени в икономическото състояние.

Погледнато в исторически план е закономерно обстоятелството, че данъчните реформи на съществена част от държавите-членки на ЕС ориентират данъчната политика към облекчаване тежестта на данъците върху доходите, като успоредно с това компенсират средствата в държавния бюджет с възходяща тенденция на данъците върху потреблението.

За да се състави по-ясна картина за спецификата на данъчните системи на държавите-членки на ЕС е целесъобразно да бъде направена съпоставка на относителните дялове на приходите от преки и косвени данъци. За таи

цел са използвани средните стойности на общите данъчни приходи, на приходите от косвени и преки данъци за период от 10 години, стартиращ от 2006 до 2015 година.

Извършеният в дисертационният труд анализ на относителния дял на преките и косвените данъци в общата величина на данъчните приходи на страните-членки на ЕС, дава снование за се изведат следните **заключения**:

Първо. Комбинацията от намаляване на данъчните ставки на доходните данъци, увеличаване нивата на безработица и свиване на производството са основните фактори, допринасящи за намаление на величината на данъчни приходи от преките данъци. По този начин се потвърждава целесъобразността на твърдението, че през анализирания период данъчните реформи на съществена част от държавите-членки на ЕС ориентират данъчната политика към облекчаване тежестта на данъците върху доходите, като успоредно с това компенсират средствата в държавния бюджет с възходяща тенденция на данъци върху потреблението.

Второ. Предвид отношението на обществото към повишението на ставките на доходното облагане, страните-членки, при които брутният вътрешен продукт на глава от населението е по-нисък, се насочват към реформи, състоящи се в увеличаване на ставките на косвеното облагане, като основно средство за акумулиране на необходимите бюджетни постъпления. Следователно валидна е зависимостта, че в страните-членки, при които брутният вътрешен продукт на глава от населението е по-нисък, отличителна особеност е, че приходите в държавния бюджет се събират предимно от данъци върху потреблението, т.е. преобладаващо е косвеното облагане, за разлика от икономически силните държави-членки на ЕС, където значителен процент от данъчните постъпления се акумулират от доходни данъци.

Трето. Групирането на държавите-членки на ЕС според критерия относителен дял на прякото и косвено облагане в общия размер на данъчните приходи е в унисон с годината на приемане на страната в ЕС – държавите-основатели на ЕС, както и присъединили се преди 2004 година, са с превес на прякото облагане над косвеното, а тези страни, приети в ЕС през 2004 г. и след нея се отличават със значителни постъпления от косвено облагане.

Динамиката на данъчната тежест на ЕС-28 и тенденциите в изменението на преките и косвените данъци през анализирания период изисква последните да бъдат разгледани детайлно по видове. На основата на относителния дял на всеки един от данъците в размера на общите приходи могат да бъдат открити корпоративния и личния подоходен данък, от една страна, и косвените данъци – от друга.

Въз основа на публично достъпна емпирична информация са изследвани особености и динамика на корпоративния подоходен данък в страните-членки на ЕС. Анализът на данните за ставките на корпоративния подоходен данък, дава основание да се направят няколко заключения:

Първо. Държавите-членки на ЕС предприемат намаление на данъчните ставки и въвеждане на облекчения преди настъпването на икономическата криза. Следователно тенденциите и приоритетите на страните от ЕС не са следствие на икономическата криза, но регистрирането на низходящи стойности продължава по време на кризата и след нея, като изменението на ставката е подкрепено с въвеждане на многократни данъчни облекчения, с цел стимулиране на инвестициите.

Второ. Разликата между най-високата данъчна ставка на КПД и най-ниската е съществена, но диапазонът между двете крайни стойности на скалата на ставката на ЛПД е значително по-голяма.

Трето. От значителна важност е фактът, че изменението в посока увеличение на данъчната ставка е най-много до 3%, докато регистрираната низходящата динамика на данъчната ставка достига промяна от 10 процентни пункта.

Четвърто. Важно е да се отбележи също така, че има държави, които не променят тежестта на КПД, но в отговор на това са въведени данъчни облекчения с разнообразен характер, например облекчение чрез стесняване на облагаема маса; възможност за свободна амортизация за фирмите, подкрепящи заетостта; увеличение на прага за същественост на активите и възприемане на константно-дегресивен метод на амортизация за активите; отсрочване на времето за внасяне на авансовия корпоративен данък.

В контекста на прякото подоходно облагане съществено внимание е отделено на отличителните характеристики и динамиката на личния подоходен данък. Изложението в дисертационният труд за личното подоходно облагане на страните от Европейския съюз дава основание да бъдат открити следните изводи:

Първо. Личният подоходен данък е сред основните държавни лостове за регулиране на поведението на физическите лица. Причина за това е фактът, че чрез него се изземва значителна част от индивидуалните доходи, в резултат на което се извършва преразпределение на доходите и се съкращава гражданското потребление в замяна на държавното.

Второ. Необлагаемият минимум, данъчните облекчения и намаления влияят с най-голяма сила върху индивидите с минимални или по-ниски доходи.

Трето. През последните години се наблюдава тенденция, свързана с намаляване на ставката на личния подоходен данък във всички страни от

ЕС, която е в корелация с общата цел за ограничаване тежестта на преките данъци.

Четвърто. „Старите“ държави-членки се отличават с прогресивно подоходно облагане и със значително високи максимални ставки за облагане на най-високите доходи. Като следствие от икономическата криза, държавите, основателки на ЕС и присъединилите се преди 2004 година, увеличават максималните данъчни ставки, като придружават тези действия с въвеждане на редица облекчения и намаления, т.е. облекчават тежестта на индивидите с ниски доходи и увеличават тежестта на частта от обществото с най-високите доходи.

Пето. В ново-присъединилите се държави-членки място намира както прогресивното, така и пропорционалното подоходно облагане, но ставките са около два пъти по-ниски от тези на останалите държави-членки на ЕС.

Въз основа на подробно изследване на рамката на данъчната структура и развитието на данъчната тежест на държавите-членки на Европейския съюз е представен накратко данъкът върху добавената стойност в структурата на косвените данъци, като са анализирани ставките на съответния данък през 2015 година и изменението им от 2006 г. до 2015 г. На база представения анализ авторът откроява следните заключения:

Първо. Като следствие от негативния ефект на икономическата криза, всяко едно изменение на ставка на ДДС в държавите-членки на ЕС е в посока увеличение.

Второ. През изследвания период регистрираните стойности за ДДС в голяма част от страните запазват относително непроменливи стойности, в сравнение с подоходните данъци. В тази насока динамиката на показателите на ДДС дава основание се да се отчете устойчива, последователна и балансирана политика за облагане с анализирания косвен данък.

Аргументирано от анализа на данъчните приходи и ставките на данъка върху добавената стойност, корпоративния подоходен данък и личния подоходен данък на държавите-членки на ЕС може да се заключи:

- Развитите страни или „старите“ държави-членки на ЕС се отличават със значително високи дялове на прякото данъчно облагане (но също така имат и по-високи данъчни облекчения и намаления) в сравнение с присъединилите се през и след 2004 година държави.

- Ясно очертана е тенденцията за увеличаване дела на косвените данъци и намаляване тежестта от прякото облагане, като основателна причина за това е, че косвеното облагане не се влияе с такава сила от настъпването на кризата, както прякото. Динамиката на преките данъци е значително по-разнообразна отколкото при косвените.

- Характерно за страните-членки на ЕС от Източна Европа е, че имат значително леки и опростени данъчни режими в сравнение с останалите държави, разположени в Западна Европа. Например Германия се отличава с едни от най-сложните данъчни закони. Причина за добре работещите данъчни системи, въпреки сложната организация, в страните от Еврозоната, е наличието на добре развита данъчна администрация и строг контрол. Като цяло „новите“ държави имат различна данъчна структура.

В следващата част от втора глава вниманието е съсредоточено върху динамиката на данъчните приходи и изменението на данъчните ставки в Република България. Анализът на данъчните приходи и на данъчните ставки на държавите-членки на ЕС, както вече отбелязахме, води до заключението, че съществуват значителни различия във величината на данъчните размери и в обхвата на данъците като цяло. Имайки предвид този факт, е закономерно да се изследват особеностите на данъчната система на Република България и да се установи мястото ѝ сред останалите държави членки.

В заключителната част на анализа, фокусиран върху Република България, авторът систематизира накратко следните отличителни характеристики:

Първо. Данъчната система на България се характеризира с превес на косвените данъци над преките. По-съществената част от приходите в националния бюджет са данъчни постъпления от ДДС и акцизи. Преобладаващото косвено облагане отговаря на условията в България. Благоприятното развитие на сивата икономика и случаите на укриване на доходи налагат тежестта на облагането да бъде съсредоточена към косвеното с цел минимизиране на бягството от данъка. Освен това косвените данъци са по-лесно поносими и не създават социални конфликти, тъй като остават скрити зад цената на стоките и услугите, а административните разходи по събирането им са минимални. Така косвените данъци осигуряват ритмични постъпления в държавния бюджет и повишават събираемостта на данъците.

Второ. При изследване на данните относно данъчната тежест на държавите от ЕС, е установено мястото на България – ниско ниво на данъчното бреме в сравнение с останалите държави в Европейския съюз. Обстоятелството, че България е с най-ниската данъчна ставка за корпоративния подоходен данък, я прави една от най-привлекателните страни за инвестиции в Европа. Стимулирането на инвестиционната активност се влияе от промяната в ставката на корпоративния подоходен данък, но намаляването на социално-осигурителните вноски има по-силно влияние върху инвестициите.

Трето. Структурата на данъчната система в България следва да води до постигането на две основни цели – достатъчно постъпления в държавния бюджет и социална справедливост. Косвените данъци имат силно изразен фискален характер и компенсират прякото облагане, но следва да се направи

реформа в личния подоходен данък с цел постигане на социална справедливост.

Глава трета

Данъчните плащания като механизъм за държавно регулиране.

Трета глава е посветена на емпирично изследване на връзката между държавното регулиране (в лицето на данъчния инструментариум) и икономическата активност (в конкретика инвестициите и потреблението) чрез приложение на иконометричен модел за анализ на зависимости. Използването на подобна методология се прилага с генералната цел да бъде количествено измерена съответната зависимост в отделните държави-членки на ЕС, като изчисляването на последната взаимна-обвързаност дава основание да се направят изводи за това как държавата, чрез инструментариума на държавното регулиране, а именно данъците и социално-осигурителните вноски, влияе върху поведението на икономическите агенти и в каква степен.

Съществуващите проблеми в областта на данъчното облагане, провокират автора за разсъждения, свързани с въпроса относно инвестиционните решения на икономическите агенти, като значима предпоставка и ключов фактор за икономически растеж. На база анализът, посветен на зависимостите и обосновката между инвестициите и данъчните плащания, авторът извежда следното заключение: държавата има силата и възможността, чрез методите за регулиране и управление и основните фискални инструменти, да въздейства върху инвестиционната активност на икономическите агенти и оттам за развитие и икономическия растеж на националната икономика, на база следните факти:

Първо. Данъците са регулативен икономически инструмент и въздействат пряко върху инвестициите и потребителското търсене. Увеличението на данъчната тежест, в това число чрез корпоративния подоходен данък, намалява размера на печалбата след заплащането на данъка (чистата печалба), следователно намалява печалбата, която остава в разпореждане на стопанските структури и която може да се реинвестира.

Второ. Значителен фактор, влияещ пряко върху инвестиционната активност, са социално-осигурителните вноски, чиито размери се определят от държавата. Отрицателното въздействие на високите равнища на социално-осигурителните плащания може да се търси в две посоки:

- негативно влияние върху стимулите за труд, което е предпоставка за намаляване на производството и цената на потреблението;
- социално-осигурителните вноски за сметка на работодателите изземват съществена част от дохода на стопанските структури;

Трето. Политическата обстановка, правната регламентация и институционалната система са от значение за решенията на инвеститорите, особено чуждестранните.

В хода на изследването авторът представя използвания инструментариум на множествения регресионен модел за детерминиране на зависимост между резултатна променлива и факторните променливи, с цел разкриване на причинно-следствени връзки между двете или повече променливи. Изчисляване на параметрите на регресионното уравнение и характеристиките за тяхното оценяване се извършват с помощта на програмният продукт MS Excel с функцията Regression на пакета Data Analysis.

Основната цел на това изследване корелира пряко с отговор на въпроса: Как държавата влияе върху поведението на икономическите

агенти? В отговор на въпроса е приложена множествена регресия за държавите от ЕС-28, като съставянето на уравнението се определя от спецификата на модела. Решаващо за резултатите е подборът на факторните променливи. Както споменахме по-горе, подборът се извършва на основата на икономическата теория. Като зависима променлива (резултатът), в конкретния регресионен модел са инвестициите (бизнес инвестиции) в % от БВП за съответната държава, а независимите променливи (факторите) са приходите от КПД в % от БВП и осигуровките за сметка на работодателите в % от БВП. Регресионният модел се прилага за държавите от ЕС (всички, за които има налични данни и за трите изследвани явления) и моделът изглежда по следния начин:

$$\text{Бизнес инвестиции} = \alpha + \beta_1 \text{ приходи от корпоративен подоходен данък} + \beta_2 \text{ осигуровки за сметка на работодателите} + e_i$$

където:

α, β_1, β_2 са регресионни коефициенти на уравнението;

e_i е случаен компонент в модела;

Анализът на резултатите от регресионните модели, приложени за държавите-членки, с цел изследване на зависимостите между резултатната и факторните променливи, дават основание да се направят следните заключения:

П ъ р в о. Държавите от Европейския съюз имат значителни различия относно степента на свързаност между инвестициите, като зависима променлива, и изменението в КПД и социално-осигурителните плащания, като факторни явления.

В т о р о. Според резултатите от корелационния коефициент на Пирсън и примерната скала за определяне на зависимостта (Ангелова, 2014, стр. 60) може да се направи заключението, че на територията на държавите

от ЕС инвестициите са зависими от КПД и социално осигурителните плащания в периода 2006 – 2015 г. Анализът от приложените корелационно регресионни модели, и по-точно анализът на Multiple R свидетелства за държави, регистрирали умерена зависимост, силна зависимост и много силна зависимост, т. е. при всяка анализирана държава е доказана зависимост.

Т р е т о. Множественият коефициент на корелация и коефициентът на детерминация дават основание държавите-членки на ЕС да бъдат разделени в две основни групи: Първата група се състои от държави-членки на ЕС, чиято инвестиционна активност е в пряка корелация с държавното регулиране и над 60% от решенията за инвестиции се основават на измененията от корпоративния подоходен данък и осигурителните вноски. Втората група са държавите от ЕС, чиято инвестиционна активност не се влияе в такава степен от държавното регулиране. Освен коефициентът на множествена корелация и детерминация, държавите могат да бъдат обединени по същия начин, с малки изключения, според други признаци – например данъчната ставка на КПД; годината на присъединяване в ЕС.

Ч е т в ъ р т о. Държавата въздейства с по-голяма сила върху икономическите явления и процеси, чрез фискалната политика, в страните-членки, присъединили се в ЕС след 2004 година и поддържащи ниско или средно равнище на данъчните ставки на КПД.

П е т о. Анализът на F критерия и p-стойностите на регресионните коефициенти потвърждават, че приложеният модел е адекватен и статистически значим.

В центъра на развиващите се икономически процеси е растежът, което в текущата икономическа обстановка прави актуално изследването на факторите, влияещи върху него. Очертаването на двигателите на икономическия растеж дава възможност за организиране на държавно

регулиране, стимулиращо именно тези явления. Ето защо внимание заслужават както инвестициите така и потреблението, като основни фактори на икономическия растеж. Инвестициите са крайъгълен камък за стопанското развитие, но следва да се отбележи, че потреблението е явление с глобални последици и свиването му е последвано от свиване на икономиката, следователно на икономическия растеж, т.е. имат право пропорционална зависимост. Потреблението корелира пряко с БВП и нарастването му влияе пряко върху неговата величина. Икономическата теория, многократно потвърждава свързаността между анализиранияте явления.

Теоретичните постановки и действащите данъчни режими в държавите-членки на Европейския съюз са в основата на анализа за доказване на причинно-следствените връзки между държавното регулиране, чрез данъчните плащания, и потреблението на икономическите агенти. Анализът на ефектите, факторите и резултатите от потреблението, дава основание да се направят следните изводи:

Първо. Потреблението е неоспорим фактор на икономическия растеж. В потвърждение на това твърдение са следните факти:

- Потреблението е част от БВП и нарастването му влияе пряко върху неговата величина;
- Потреблението по своята икономическа природа е явление с глобални последици и свиването му е последвано от понижение в съвкупното търсене, следователно намаление в съвкупното предлагане, което има за резултат увеличаване на безработицата, намаляване на приходите в хазната, и др. явления, които непременно водят до свиване на икономиката;

- Потреблението е основа за икономически подем в краткосрочен план, като освен това влияе върху дългосрочните перспективи за развитие на икономиката;
- Домакинското потребление осигурява ресурсите на бизнес сектора от една страна, от друга страна - домакинствата са потребители на стоките и услугите, създадени от стопанския сектор;

Второ. Решенията на домакинствата, свързани с потреблението, са зависими от много на брой фактори от различен характер, но доходът е неговият основен двигател. Следователно разполагаемият доход на домакинствата е от съществено значение за икономическото развитие.

Трето. Данъците намаляват доходите на населението и влияят пряко върху разполагаемия доход на домакинствата, като по този начин държавата, чрез фискалната политика, упражнява контрол върху съвкупното потребление.

Четвърто. Данъкът върху добавената стойност е друг лост в компетенциите на държавата, който изземва част от покупателната способност на индивидите.

Вземайки предвид данните за потреблението в държавите-членки на ЕС и гореспоменатата методология на изследването е приложен корелационно-регресионен модел. Като зависима променлива в модела е поставено крайното потребление на домакинствата в процент от БВП, а като факторни явления са определени приходите от данък върху добавената стойност в процент от БВП, приходите от личния подоходен данък в процент от БВП на годишна база.

В хода на изчислителната процедура, по презумпцията на множествения регресионен анализ, от изключително значение е да се измери силата, с която си взаимодействат изследваните явления. Модифицирането на теснотата на връзката между крайното потребление на

домакинствата и факторите – приходи от личен подоходен данък и приходи от данък върху добавена стойност – се осъществява посредством изчисляване на множествен коефициент на корелация. Според статистическата теория, когато корелационният коефициент достигне по абсолютна стойност единица, то връзката между изследваните явления се превръща във функционална. Това означава, че при равни други условия, следствието е напълно и единствено зависимо от включените в анализа фактори. В конкретния модел е нормално връзката между явленията да не е функционална, а корелационна. Това означава, че крайното потребление не е само и единствено зависимо от личния подоходен данък и данъка върху добавената стойност, а има и други фактори, които му влияят.

В настоящото изследване, на база приложения апробиран модел, авторът формулира следните изводи, съставени на база параметрите на регресионните модели, приложени за държавите-членки на ЕС:

П ъ р в о. Изчислените коефициенти на корелация и детерминация еднозначно свидетелстват за наличие на значителна диверсификация в теснотата на зависимостта между анализираните явления в държавите-членки на ЕС.

В т о р о. Анализът на коефициента на корелация дава основание държавите да се обособят в три отделни групи, при които е изчислена – слаба зависимост, силна зависимост и много силна зависимост.

Т р е т о. Държавите, присъединили се преди 2004 година в ЕС, които облагат доходите с високи данъчни ставки, са разположени в горната половина на окръжността, т. е. те съставляват две от обособените групи – тези при които е изчислено силно влияние на държавата върху поведението на индивидите и държави-членки, при който е очертана слаба зависимост между анализираните критерии.

Четвърто. Държавите-членки на ЕС, чиято специфична особеност на данъчната система е с превес на косвеното облагане над прякото, ниски данъчни ставки на личния подоходен данък и умерени ставки на ДДС са позиционирани в долната част на графиката, където коефициентът на детерминация свидетелства, че около 40% от изменението на домакинското потребление е повлияно от анализирания фактори – умерено влияние на държавното регулиране чрез фискалната политика върху решенията на индивидите за потребление.

В следващата част на трета глава фокусът е поставен върху изследване на връзката между държавното регулиране, чрез данъчните плащания, и поведението на икономическите агенти на територията на Република България.

Инвестициите на територията на Република България се намират в пряка корелационна зависимост с държавното регулиране. Промените в данъчните ставки на корпоративния подоходен данък и социално-осигурителните вноски имат тясна връзка с решенията на фирмите и корпорациите да инвестират. В потвърждение на това твърдение е стойността на изчисления коефициент на корелация, който категорично свидетелства за наличие на силна зависима между анализирания величини (коефициентът на корелация е на стойност над 0,7, което ни дава основание, на база примерната скала за оценяване на зависимостта, уточнена в методологията на изследването, да бъде установено наличие на силна зависимост). Според Пламен Пътев (Пътев & Канарян, 2008, стр. 235) резултатите от регресионния модел описват зависимост между изследваните явления в даден период, следователно тази взаимнообвързаност не е валидна за друг момент или отрязък от време. В текущата разработка анализираният период започва от 2006 г. и приключва през 2015 г.

Изчислителната процедура продължава с дисперсионния анализ, F-тест и коефициент на детерманиция. Коефициентът на детерминация (R^2 , R Square), показва какъв процент от вариацията на зависимата променлива – бизнес инвестициите, се обяснява от вариацията на независимите променливи – корпоративния подоходен данък и социалните осигуровки за сметка на работодателя (65%). Следователно около 60 процента от изменението на инвестициите на територията на Република България е следствие от държавното регулиране, в лицето на анализирания фактори.

Установяването на статистическа значимост на модела се базира на формулиране на две хипотези – нулева (липсва връзка) и алтернативна (има връзка между променливите). С помощта на F-критерия е установена значимост на резултатите от модела $F_{EM} - 4.65131 > F_T - 0.00722$. Това заключение е в сила при предварително приет интервал на доверителност (при риск от грешка $\alpha = 0,05$)

На база приложения статистически модел, могат да се направят следните икономически изводи и заключения:

Първо. Държавното регулиране в Република България, чрез прилагането на фискалния инструментариум, има причинно-следствена връзка с решенията на фирмите да инвестират.

Второ. Значителна част от инвестициите на юридическите лица са следствие от анализирания в модела фактори (корпоративен подоходен данък и социално-осигурителни вноски), като около четиридесет процента от реализираните инвестиции са повлияни от други фактори, неизследвани в модела. Следователно логично се налага заключението, че данъците в България са регулативен икономически инструмент, имащ силата да въздейства пряко върху инвестициите и потребителското търсене, а социално-осигурителните вноски категорично оказват задържащ ефект върху икономическото развитие (коефициентът от регресионния модел

доказва тази зависимост – коефициентът на осигуровките за сметка на работодателите β_2 в България е с отрицателен знак, т.е. има обратно пропорционална зависимост между инвестициите и социално-осигурителните плащания).

Анализът на спецификата на данъчната система на Република България дава основание да се направят следните изводи и да се открият евентуални причини и предпоставки за резултатите от регресионните модели и мястото на страната сред останалите държави-членки на ЕС:

Първо. Сравнителният анализ на резултатите от регресионния модел на България с резултатите на другите държави-членки на ЕС, дава основание да се направи изводът, че Република България не заема нито най-периферните точки, нито е в непосредствена близост до центъра на графиката, илюстрираща силата на зависимостта между анализираните икономическите явления и процеси в държавите-членки на ЕС.

Второ. Република България попада в групата от държави, присъединили се в ЕС през 2004 година и след нея. Следва да се отбележи, че както резултатите от регресионния модел, така и значителна част от изследваните показатели в дисертационния труд обединяват България в групата на ново-присъединилите се членки.

Изменението в съвкупното потребление има съществено значение за обясняването на промените в икономическите показатели на дадена държава. Подобно заключение е направено и по отношение на инвестициите, като причина за това е обстоятелството, че взаимовръзките между анализираните фактори, не се развиват изолирано, а точно обратното – те са двупосочни. Търсенето е основен фактор за увеличаване размера на инвестициите, защото при наличие на потребители и желание за потребление, инвестициите и капиталът нарастват. От друга страна инвестиционната активност е основна предпоставка за увеличаване на

доходите на населението, следователно и потреблението на домакинствата. Може да се направи заключението, че икономическите процеси – инвестиции, потребление, данъци, са взаимно обвързани и имат комплексно действие, което е предпоставка, държавното управление да има силата и инструментариумът да променя негативната посока на икономическите показатели.

Емпиричното доказване на факторите, оказващи съществено влияние върху потреблението на домакинствата в България е важно условие, за да бъде направена оценка на промените в основните макроикономически показатели през последните десет години и да бъдат открити евентуалните причини и предпостави за регистрирането на съответните резултати. Обект на емпиричния модел, приложен както за България, така и за останалите държави-членки на ЕС, са крайното потребление на домакинствата, данъкът върху добавената стойност и данъкът върху доходите на физическите лица.

На база приложения апробиран модел, изследващ регресията между резултатното явление (крайното потребление и инвестициите) и факторните явления (данък върху доходите на физическите лица и данък върху добавената стойност) за България, могат да се формулират редица изводи относно съответствието на параметрите с теоретичните постановки на модела за изследвания период:

Първо. Между крайното потребление, като резултатна величина, и личния подоходен данък и данъка върху добавената стойност, като факторни явления, съществува корелационна зависимост, т.е. едно и също значение на факторния признак съответства на различни значения на резултатния признак.

Второ. Корелационната зависимост модифицира теснотата и връзката между крайното потребление на домакинствата, данъка върху доходите на физическите лица и данъка върху добавената стойност. Свидетелство за

силната взаимна-обвързаност е изчисленият коефициент на множествена корелация на стойност 0,72.

Трето. Резултатите от коефициента на детерминация потвърждават същественото влияние на държавата върху поведението на икономическите агенти. Практически, стойността на изчисления коефициент на детерминация (R^2 - 0,52) утвърждава, че около 50% от потреблението на домакинствата е следствие от промяната на разполагаемия доход, който е в пряка зависимост от данъка върху доходите на физическите лица и данъка върху добавената стойност.

Четвърто. Извършеният дисперсионен анализ, който се използва за проверка на значимост на коефициента на детерминация, при ограничение 5% риск от грешка, с помощта на F – критерия, удостоверява, че моделът може да се приеме за адекватен и статистически значим ($F_{3,91145} > \text{Significance } F_{0,0723}$)

Пето. Апробираният модел показва, че крайното потребление на домакинствата, следва да се разглежда като функция на проявата на посочените факторни променливи, изследвани в модела, което съответства на изложените теоретични концепции и постановки за съвкупното потребление и факторите, влияещи върху него. Получените регресионни параметри потвърждават теоретично обосноваваните зависимости и доказват валидността за взаимозависимост между изследваните явления.

Анализът на моделите, оценяващи факторното влияние на държавното регулиране в България дава основания е да се заключи, че:

Първо. Апробираният модел показва, че крайното потребление на домакинствата и бизнес инвестициите, следва да се разглеждат като функция на проявата на посочените факторни променливи, изследвани в модела, което съответства на изложените теоретични концепции и

постановки за съвкупното потребление и инвестициите. Получените регресионни параметри потвърждават теоретично обосноващите зависимости и доказват валидността за взаимозависимост между изследваните явления.

Второ. Данъчните плащания в България са регулативен икономически инструмент, който има силата и възможността да въздейства върху инвестициите и потребителското търсене.

Трето. Република България попада в групата от държави, присъединили се в ЕС през 2004 година и след нея. Следва да се отбележи, че както резултатите от регресионния модел, така и значителна част от изследваните показатели в дисертационния труд обединяват България в групата на „ново-присъединилите“ се членки.

Заключение

В заключителната част се синтезира логическата постройка на дисертационния труд и се обобщават постигнатите резултати. Отчитайки поставените цели и задачи се дефинират основните изводи и заключения.

III. Насоки за бъдеща изследователска работа по темата

Посочените основни изследователски насоки, попадащи в обхвата на дисертационния труд, не изчерпват двустранната връзка между държавното регулиране и фискалната политика. Темата продължава да бъде особено актуална, което дава основание в бъдеще да се изследват такива проблеми като:

1. Критериите за оценка на ефективността на фискалната и финансовата политика на Република България и очертаване на индикаторите за измерване степента на тази ефективност.

2. Разработване на модел за оптимизация на фискалната и финансовата политика на Република България, в съответствие със съвременната икономическа конюнктура.
3. Изследване на данъчната хармонизация на територията на Европейския съюз и нейните ефектите върху българската икономика.
4. Изследване на връзката между фискалната политика, фискалните правила и икономическата стабилизация.

Наличието на значителни научни разработки, чийто обект на изследване са динамиката на държавните разходи както на национално, така и на европейско равнище, разработки, които извеждат връзката на този инструмент на фискалната политика с икономическия растеж и значението му за икономическата и финансовата стабилизация са основание авторът да не обвързва бъдещите си изследователски планове с разработки в тази посока.

IV. Справка за научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд

СПРАВКА

ЗА ОСНОВНИТЕ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

на Наталия Пламенова Алексиева

на тема:

„Държавно регулиране и фискална политика: причинно-следствени връзки“

за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“

по докторска програма:

„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)

1. На базата на задълбочено теоретично изследване на понятието „фискална политика“, посредством систематизиране на предимствата

и недостатъците на широко разпространени в областта на публичните финанси определения за явлението, е предложена авторова дефиниция на понятието „фискална политика“. Аргументирано е очертана връзката между кейнсианските и некейнсианските ефекти на фискалната политика, систематизирани са положителните моменти и са дефинирани конкретни препоръки към свързаните с фискалната политика концепции.

2. Аргументирано и точно, в резултат на задълбочено проучване на съвременните тенденции в динамика на данъчните приходи, основните функции и фундаменталното им значение за фискалната политика, е очертана рамката на данъчната структура и развитието на данъчната тежест в „старите“ и „ново-присъединилите“ се държави-членки на ЕС. Детайлно са обследвани особеностите, динамиката, отличителните характеристики и структурата на корпоративния подоходен данък, личния подоходен данък и данъка върху добавената стойност на държавите-членки на ЕС, на основата на което, адекватно на съвременната икономическа конюнктура, е разработена авторова групировка на страните в три групи.
3. На основата на инструментариума на множествения регресионен модел е доказано, че държавното регулиране влияе върху инвестиционната активност на икономическите агенти в анализираните държави-членки. Установява се, че последните имат значителни различия относно силата и степента на свързаност между инвестициите и изменението в КПД и социално-осигурителните плащания. Изведено е заключението, че силата на изследваната причинно-следствена връзка зависи от величината на данъчните ставки.
4. На основата на моделиране на факторното влияние на данъчните плащания върху потреблението е установено наличие на значителна

диверсификация в силата и теснотата на зависимостта между данъчните плащания и величината на потреблението на държавите-членки на ЕС. Доказаната причинно-следствена връзка между държавното регулиране, в лицето на данъчните плащания, и потреблението на икономическите агенти, зависи от специфичните особености на данъчната система на всяка страна-членка – по-висок относителен дял на косвеното над прякото облагане или обратно.

5. На основата на приложения апробиран модел е доказано, че данъчните плащания в Република България са регулативен икономически инструмент, който има силата и възможността да въздейства върху решенията на икономическите агенти за инвестиране и върху потребителското търсене. Изведени са причините за резултатите от регресионните модели и е очертано мястото на страната сред останалите държави-членки на ЕС. Доказано е, че структурата на данъчната система в Р. България е ефективна тогава, когато води до постигането на две основни цели – достатъчно постъпления в държавния бюджет и социална справедливост.

V. Публикации по дисертационния труд

СПИСЪК

на

ПУБЛИКАЦИИ

по тема на дисертационен труд:

„Държавно регулиране и фискална политика: причинно-следствени връзки“

за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“

по докторска програма:

„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)

с автор Наталия Пламенова Алексиева

Статии:

1. Алексиева Н. Концепции за фискалната политика. //Годишен алманах Научни изследвания на докторанти на СА Д. А. Ценов - Свищов, кн. 10, АИ Ценов, 2015, с. 44 - 63 (ISSN: 1313-6542)
2. Алексиева Н. Данъчно облагане в страните-членки на ЕС – специфични характеристики, динамика и тенденции. //Годишен алманах. Научни изследвания на докторанти на СА Д. А. Ценов - Свищов, кн. 11, АИ Ценов, 2016 г., с. 134 – 153 (ISSN: 1313-6542)

Научни доклади:

1. Алексиева Н. Влияние на фискалната политика върху бизнес средата в Република България. // Правни и икономически проблеми на бизнес средата в Република България : Кръгла маса : Сборник доклади : 23 октомври 2015 г.. - Свищов : АИ Ценов, 2016, с. 390-395 (ISBN 978-954-231086-0)
2. Алексиева Н. Фискална политика и икономически растеж. // Общата селскостопанска политика на Европейския съюз и агробизнеса в Република България - икономически и правни проблеми : Кръгла маса : Сборник доклади : 27 октомври 2016 г.. - Свищов : АИ Ценов, 2016, с. 250-256 (ISBN 978-954-23-1183-6)
3. Алексиева Н. Данъчно облагане в страните членки на ЕС – анализ и оценка. // Съвременни предизвикателства пред финансовата наука в променяща се Европа : Международна научнопрактическа конференция 07-08.04.2017 г. : Сборник доклади . - Свищов : АИ Ценов, 2017, с.398-403 (ISBN 978-954-23-1239-0)

VI. Декларация за оригиналност и достоверност

ДЕКЛАРАЦИЯ
за
ОРИГИНАЛНОСТ И ДОСТОВЕРНОСТ
от
Наталия Пламенова Алексиева

Дисертационният труд под заглавие: „**Държавно регулиране и фискална политика: причинно-следствени връзки**“ е автентичен и представлява собствена научна продукция на автора. В него са използвани авторски идеи, текстове и визуализация чрез графики, фигури, таблици и формули, като са спазени всички изисквания на Закона за авторското и сродните му права чрез надлежно цитиране и позоваване на чужда авторска мисъл, както и данни, включително:

1. Постигнатите в дисертационния труд резултати и изведени приноси са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които авторът няма участия.
2. Представената от автора информация във вид на копия на документи и публикации, лично съставени справки и др. съответства на обективната истина.
3. Научните резултати, които са получени, описани и/или публикувани от други автори, са надлежно и подробно цитирани в библиографията.

Подпис:

/Наталия Алексиева/